

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ST. 14.

V LJUBLJANI, 23. NOVEMBRA 1935.

KNJIGA 18.



KONRAD FELIXMÜLLER

NAŠ VSAKDANJI KRUH

O KRIMINALNEM IN UMETNEM SPLAVU

DR. MAKS KREMŽAR

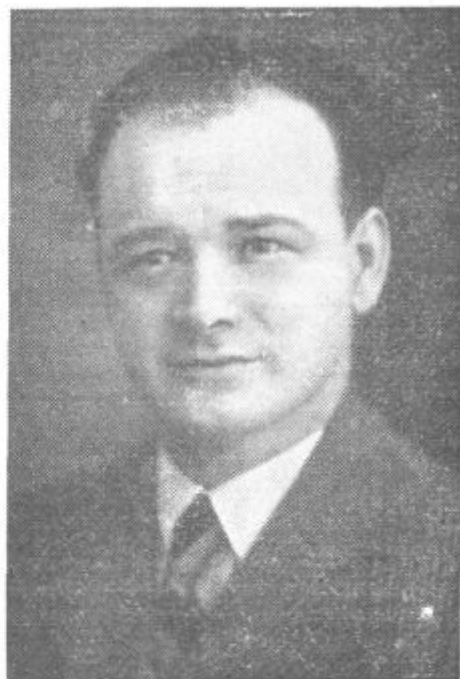
Zdravniški kongres, ki se je vršil letos konec septembra v Beogradu, ni ostal brez odziva v naši javnosti. Vprašanje o legalizaciji umetnega splava iz socialne indikacije, ki ga je med ostalim sprožil kongres, je kakor kamen, ki je padel v vodo, pogнал valove do naše ožje domovine. O tem pričajo številni članki v našem dnevnem tisku. Pri nas je že dr. Matko objavil članek »Medicinec na denarnem trgu« v »Jutru« 29. 1. 1933, kjer ob sklepu članka o umetnem splavu pravi, da bo treba na to misliti pri zakonodaji.

Ne bom govoril o tem, da je Rusija že legalizirala umetni splav iz socialne indikacije, da je to legalizacijo večkrat popravljala, kajti dnevni listi so dovolj informirali čitatelje.

O splavu govorimo tedaj, ko se nosečnost prekine pred 17 tednom (do 4 mesecev), kasneje pa le o nezrelem, odnosno prezgodnjem porodu. Splav nastopa spontano, to je brez našega prizadevanja, zgolj iz vzrokov, ki bivaajo v materi ali plodu: Nastopi pa tudi v našim posezanjem, s katerim pretiramo trdne vezi med materjo in plodom, kar vodi do smrti zadnjega in tako do aborta. Gre za umeten splav takrat, ko ga izvršimo iz medicinske indikacije, to je z ozirom na zdravstveno stanje matere, za kriminalni abort pa, kadar ta medicinska indikacija ni podana, naj ga je izvršil kdorkoli že. Ako ograža nosečnost materino življenje, tedaj izvršujejo zdravniki umeten splav iz medicinske indikacije, ki je uzakonjena in v kateri odločajo zdravniki sami, dočim umeten splav iz socialne indikacije razen Rusije in Letonske nikakor ni dopusten. V Nemčiji je legaliziran umeten splav iz eugenične indikacije, poleg medicinske, vendar o eugenični indikaciji ne odločajo zdravniki, marveč sodišče, tako zvano »Erbgesundheitsgericht«.

Toliko uvodoma o splavu vobče.

Podati točno statistiko o kriminalnem splavu je absolutno nemogoča stvar, kakor je popolnoma nemogoče, da bi ga zatrl. Tu ne pomagajo nobene,



DR. MAKS KREMŽAR

še tako drakonične odredbe. To dejstvo je neizpodbitno. Nasprotno bi mogel trditi samo oni, ki ne pozna človeškega življenja. Isto velja za spolne bolezni. Čim se spuščamo v boj z ljudskim življenjem, sprevidimo, da ni upati na zmago. Dobro nam je še v spominu, kako žalostno je končal zakon o zatiranju spolnih bolezni. Za zeleno mizo ima življenje povsem drugo lice nego v resnici. Ni dovolj, da ima zakonodavec temeljito naobrazbo, v tem slučaju medicinsko, razpolagati mora še s precejšnjim številom praktičnih življenjskih izkušenj, ako hoče le delno uspeti. Prepričan sem, da bo ista usoda doletela tudi:

O uspehu so nedavno poročale »Koprive« — smešno, a bridko resnično. Z uveljavljenjem zakona ne postanejo ljudje nič boljši, ostanejo točno taki, kakor so bili prej. Mnoge pa navaja še k večji kriminaliteti s tem, da se potuhnejo v njegovo senco. Zakon je kakor opium za bolečino, bolezen je

ostala ista. Napaka v človeku — mišljeno juridično — se ne da izdreti kakor gnil zob; zakon vlije nekoliko strahu, ki traja običajno tri dni. »Svako čudo tri dana«. Zakon je pred vsem pomemben za one omahljivce, ki se potikajo ob meji kriminalistike. Kdor je nad in pod mejo, ostane pošten ali lump kljub zakonu. S tem sem hotel samo povedati, da se bodo vedno dobile ženske—matere, ki ne marajo čakati rojstva svojega otroka. Svojo namero izvedejo že na kakršenkoli način, ne meneč se za paragraf in to po večini navidezno dokaj srečno z ozirom na telesne in duševne težave: Le malo jih je, ki jih zadene juridična kazen. Ako bi hotela sodišča zasledovati kazensko vse splave, tedaj bi morala vse ostalo delo pustiti v nemar ali pa bi morali ustanoviti posebna sodišča, ki bi obravnavala samo zadeve kriminalnih abortov. Na zatožnih klopreh ne bi sedele samo kmet-ske in delavske ženske, marveč tudi druge. In čudež vseh čudežev je, ki mi nikakor noče v glavo, da je ravno v onih vrstah, ki najbolj stopajo v boj — v besedah, — bodisi iz nacionalnih ali verskih motivov — za številna rojstva najmanj porodov. Pa dovolj o tem, sicer bi znal prijadrti na zatožno klop.

Razlogi, da se odloči žena k odpravi plodu, morejo biti zelo različni. Slabo gmotno stanje in zato strah pred številno družino, k temu često še alkoholizem pri možu; in nezakonski materi poleg gmotnega vprašanja še sramota — dolžnost v zakonu je pred njim sramota — izguba službe; poročenim, ki so v službi, so otroci ovira, nekaterim tolikšna, da srolh ne marajo nobenega, druge pa število po možnosti omejujejo. Ne smemo prezreti, da pripomoreta zelo mnogo individualistični svetovni nazor, ki mu je vrhovni smoter hedonizem in pa domanikanje verskoetičnih načel. Mladi ljudje se hočejo zabavati, ne marajo biti svržni svojih otrok, kakor so bili njih očetje in matere. Z otroci je delo, skrb, žalost in ko odrastejo, ti pokažejo fige. Če so bili naši očetje in matere tako neumni, pa mi ne bomo. Vtka linija, ki jo zahtevajo filmske družbe, tesno prilagajoča se obleka, postulat mode, vse to nikakor ne more biti v skladu z nosečnostjo. »In kdaj hočete imeti otroke, gospa? Ko boste stari?« vprašam marsikatero. Zelo, zelo se mi zdi, da stare nimajo otrok?! Mlade na plesišča ali motorje, priletne, skoro že osivele gospe pa potiskajo voziček pred

seboj. Kaj čudna slika. Tam pomlad, tu jesen; kar nič v skladu s tem, kar so nas učili. Vendar jesen ima le svojo pomlad v vozičku.

O sredstvih, ki se uporabljajo v ta namen, ne bom govoril, ker ne spada v okvir pričujoče razprave.

Menda so že stara plemena kaznovala vsak abortus, ker so smatrali plod za last plemena, kar velja tudi za nas. To, da si lasti pravico država, pleme ali narod, je čisto navadno nasilje. Plod je last matere in nikogar drugega. Tu se nima nihče vtikati, porodov zato ne bo manj ne več. Enake misli sem razvijal, ko sem pisal o eugeniki.

Zahteva po splavu postaja od dne do dne česča in odločnejša. Spričo gospodarskih razmer današnjega časa in spričo svetovnega nazora so otroci v zakonu dostikrat v breme, da o izvenzakonskih niti ne govorimo. Očetje in matere, ki se sami bore z revščino iz dneva v dan, žive iz rok v usta, ne morejo nuditi svojim otrokom nogojev, ki jih zahteva današnja družba za existenco. Koliko jih je, ko iščejo službe! Kvalificirani delavci, absolventi srednjih, strokovnih in visokih šol. Prisiljeni so, da nohaikujejo brez posla na stroške svojih oskrbnikov, često staroupokojencev, sprejemajo službe, ki njih izobrazbi ne odgovarjajo, še manj pa plače. Primerjajmo plače iz bednostnega fonda in plače služkinj. Vsi ti dokaj pozno zasedajo svoje socialne položaje, če jih sploh kdaj. Socialna in biološka pot ne gresta vzporedno križata se in prideta v konflikt. Rezultat je popolnoma prirodni: izvenzakonsko spolno občevanje in izvenzakonsko nosečnost, ki je recimo vsaj pri polovici neizbežna kljub vsemu preventivnemu raffinementu in sredstvom. Beda in sramota razkrajata mlado dušo. Devica obeh mladcev »odpraviti za vsako ceno« postaja od dne do dne silnejša. Fant pritiska na dekleta z vso silo. Samo, da jo srečno izvedemo, drugič bomo že bolj previdni. Inserirati, babica, zdravnik, tudi sami, so pribežališča. To je zelo na kratko podana slika, katere podrobnejša psihološka razglabljanja, z razdvojenostjo, z očitki vesti itd. bi se dala prikazati samo v romanu.

Kaj naj bo osrednja ideja naše razprave? Kakšno stališče je zavzeti zdravniku nasproti splavu vobče in splavu iz socialne indikacije?

Najprej si moramo biti na jasnem, kaj je zdravnik, oziroma kaj bi moral biti. Zdravnikov poklic je, da po svojih

strokovni izobrazbi in svoje vesti zdravi in lajša telesne in duševne bolečine. Njegova domena je vse, kar je patološko. Torej zdrava nosečnost ni njegova domena. Bolezni iz nosečnosti, tako zvane gestoze ali bolezni, katerim je izvor nosečnost (razlikovati je bolezni v nosečnosti), mora zdraviti z internimi sredstvi. Ako ta sredstva ne vodijo do cilja in obstaja za materino življenje nevarnost, se mora zateči kot — ultimum refugium — k umetnemu splavu iz medicinske indikacije, ki je uzakonjena.

Katoliška moralka odklanja vsak abortus iz medicinske indikacije, ker ga smatra za umor. Res je, umor je. Ali umor je tudi, ako mati zaradi ploda umre in ji nismo pomagali, čeprav se tega zavedamo. Drugo je, če bi umrla ne glede na to, ali smo izvršili splav ali ne. Medicina se v takih slučajih, kar velja tudi za perforacijo živega otroka, ne more ozirati na filozofsko-religiozna načela theologov, ki bi skoro gotovo popustili v svojih rigoroznih zahtevah, čim bi imeli žene in družino. Medicina je pred vsem praktična veda. Pred očmi mora imeti vrhovno načelo, kako trpečemu človeštvu pomagati. To ljudje od nje zahtevajo in zato je tudi tu. Medicina se ne sme izgubljati v praznih fantasteriah in prepuščati usodo žene božjim rokam, sicer je vsa terapija nepotrebna in — sit venia verbo — naravnost naperjena proti božji volji. Zaradi tega žrtvujemo to, kar še ni rojeno, kar še ni zrelo in ker tako najbolj odgovarja našemu notranjemu čustvovanju. Bindig pravi: »Nezrelo življenje se mora žrtvovati zrelemu. ki mu je dalo življenje!« In mislim, da ni zdravnika, ki bi moral drugače ravnati kljub verskim pomislekom. Biološka vrednost z ozirom na potencialno energijo pa je seveda pri nezrelem življenju večja, a je faktor, s katerim v tem slučaju ne smemo računati.

Medicinsko morala smo prebrali, podajmo se na socialno, ki naj bo žrtevno vprašanje naše razprave. Socialni položaj ljudstva, socialni problemi se zdravniku ne tičejo. Tako čujemo, ako je žena siromašna, ali dam kovača, dva in naj gre. Za reševanje socialno-gospodarskih problemov so poklicani drugi faktori. Nihče ne mara prevzemati odgovornosti, nihče ne mara biti kompetenten, vsakdo vas pošilja na drugo številko. Temu pravimo »čas«. Nihče se neče jasno in odkrito izjaviti. O tem je podal

verno sliko beograjski kongres: večina se je glazovanja vzdržala.

Ni zdravnikova stvar, da rešuje socialna vprašanja, vendar mislim, da ni posebno težko kratko malo stresti s svojih ramen perečo zadevo, ki se tiče vse javnosti, h kateri spadajo tudi zdravniki.

Uboštvo je zelo relativen pojem in sploh, kje začenja socialna indikacija, pri katerih dohodkih, pri katerem otroku? Kdo bo prejemal izkazila o siromaštvu pri današnjem javnem koruptnem življenju, si lahko mislimo?! Odločevale bodo zveze in kolkovine.

Zdravnik je kakor vsak drugi poklican, da posega, če že ne odločuje, pa vsaj posvetujoče v te delikatne probleme. Vsi stanovi so tesno povezani med seboj, nihče ne more živeti povsem nezavisno od drugega. Pri ubošanem ljudstvu je tudi zdravnikova možna prazna. Zato mora vsak izmed nas vplivati na zakonodajo, da se poiščejo viri gospodarstva in s tem dvigne življenjski standard, da živijo ljudje kakor ljudje, potem bo samo po sebi odpadle vprašanje umetnega splava iz socialne indikacije. S samim trkanjem na nacionalna prsa, s sklicevanjem na versko-etična načela ne bomo prišli nikamor. To so besede, s katerimi zadostimo samo govorniški formi in nič več. Odpravljalo se bo naprej kakor doslej, vsak po svojem lastnem ocenjevanju svojega siromaštva ali kateregakoli drugega razloga.

Pribiti je treba, da bi se z legalizacijo umetnega splava iz socialne indikacije število abortov silno pomnožilo. Padlo bi samo število onih, ki jih izvršujejo mazači. Odpadli bi seveda honorarji, ki se plačujejo v te svrhe.

Usmilite se družinskih očetov in podpirajte jih. Zakaj se vedno

najbolj prizadeti družinski očetje? Spominjam samo na šolnine, različne itd. Zato popolnoma pravilno ugotavlja gospa dr. Vilma Janiševa-Boškovičeva v ponedeljskem »Jutru« dne 28. oktobra 1935, ko pravi, da ne rabimo socialne indikacije, ampak socialno zaščito družine. Njen članek podpišem s obema rokama. Žalostno dovolj, da se ni našla moška glava, ki bi točno precizirala to stališče, bodisi na beograjskem kongresu ali pa kesneje v dnevnem tisku. Verski in nacionalni motivi so zelo medli, stoje na trilih nogah, Ogino-Knausova metoda, ki ni ni-

kaka metoda, le znanstveni izsledki, pa ima samo to napako, da ne drži.

Demografska politika,

forsira porode s tem, da daje družinske podpore, zaščito materam, s čimer pa več ali manj briše oči preprostem ljudstvu. Takrat prikriti, a sedaj odkriti namen te politike se je pokazal na

Naglo pomnoževanje prebivalstva, zapiranje mej rodi klikarstvo, živeče na račun ljudstva, kar povzroča zopet socialna trenja in ventil, ki ni izdržal več pritiska, se odpre v obliki vojne. Ta bo pokosila v mesecih toliko, kar so dala leta. Ali ni ta politika brezglava, nesmoterna,

Podobna je Amerikancu, ki je deset ali več let garal v rudniku, varčeval in stradal, ko pride domov, pa požene vse v 14 dneh. In začeti je treba zopet znovega.

Le dva tabora sta. Prvi, ki je za mir in spravo med narodi, za politiko, ki išče in odkriva vire gospodarstva in skuša po možnosti dvigati gospodarsko stanje. Drugi tabor je za politiko imperializma. V prvem odpade vprašanje o legalizaciji umetnega splava iz socialne indikacije eo ipso, pri drugem pa, ako ne bodo praskale curette, bodo lajali topovi. In sedaj? Kaj je manj ali bolj

Ljudstvo ne zahteva umetnega splava iz socialne indikacije, ljudstvo hoče le kruha. Vsa ta pričrkarija o socialni indikaciji je brezpredmetna in je pokazala, da je abortus artificialis iz socialne indikacije — corpus politicum.

Succus moje razprave naj bo: Bodimo proti legalizaciji umetnega splava iz socialne indikacije, a tudi proti kazenskemu zasledovanju tako zvanega kriminalnega splava. Rešijo naj se socialna vprašanja, a ne samo na papirju. Ne vtikajmo se v materinsko življenje, sicer bomó prišli še tako daleč, da bomo hoteli legalizirati še kodranje las. Zena, ki abortira, naj odgovarja sama pred seboj in naj sebi pripiše krivdo. Posledice v obliki izgubljenega materinstva ali v obliki telesnega trpljenja itak ne izostanejo. In mislim, da je to dovolj za naše — s humanostjo prepojeno srce.

Razprava dr. M. Kremžarja o »Puberteti« se bo nadaljevala v prihodnji številki



R. RIEGE

ODMOR V GLEDALIŠČU (lesorez)

ABESINSKA PRAVICA

Ameriški poročevalec Robinson Mac Lean piše, kako je nekega dne jahal na mezgu skozi Addis Abebo in srečal jetnika, ki so ga vlekli z rokami, privezanimi na hrbtu, po ulici. Za njim je kričala in vriskala množica, zasramovala ga je in se mu rogala, vendar je bilo vmes tudi

mati podrobneje za sistem abesinskega pravosodja in kar je zvedel, ga je pripravilo do prepričanja, da ima v tej deželi pravilo iz svetega pisma stare zaveze »oko za oko, zob za zob« še polno veljavo. Videl je tako zvane celice smrti, v katerih čepi za roke in noge privezani obsojenci in čaka, da



Trgovci v Addis Abebi

nekoliko ljudi, ki so se jokali. To sicer ni neobičajen prizor v deželi, kjer more vsakdo svojega dolžnika zavoljo nekoliko par pritrditi z verigo k svoji roki in ga vleči za seboj, ali pa ga za noge prikovati k steni svoje kočice. Ljudi v verigah vidiš v Abesiniji mnogo.

Uro pozneje je jahal spet po isti cesti. Iz nizke kočice je zaslišal hipoma strele iz samokresa. »Kaj je bilo to?« je vprašal svojega spremljevalca domačina. »Spet je enega morilca zadela pravična kazena«, je odgovoril ta suho.

Pol ure pozneje je Mac Lean opazoval majhno skupino mož, ki so nosili v odejo zavito in povezano morilčevo truplo.

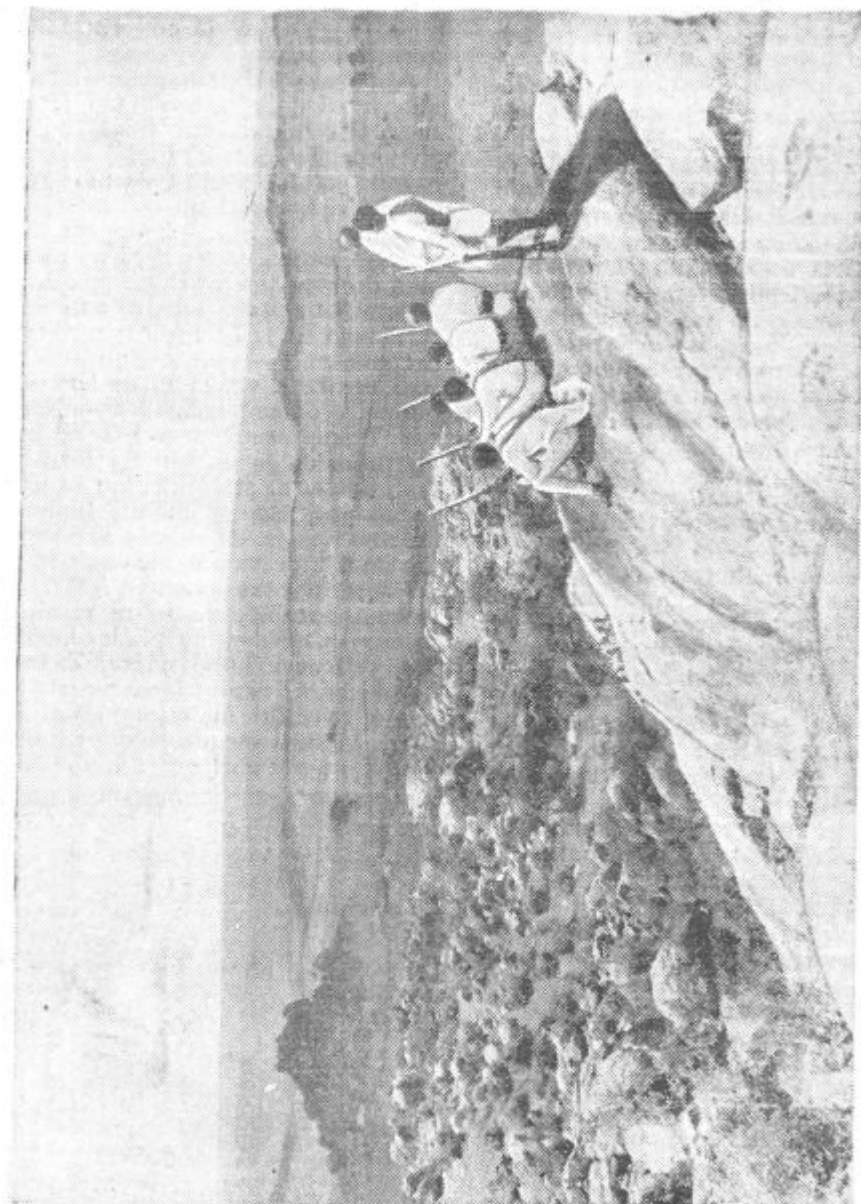
Nekoliko takšnih dogodkov ga je pripravilo do tega, ta se je začel zani-

bodo sorodniki njegove umorjene žrtve pomerili cevi svojih pušk skozi posebne line nanj in ga s strašnimi pretnjami in kletvami ustrelili. Videl je tudi malo z bambusovimi in palmovimi listi pokrito kočico, v kateri delijo belobradi možje pravico v manjših primerih in poravnajo spore.

Abesinska pravica je vse nekaj drugega nego naša. Vsako sredo in petek sedi cesar v svoji palači na sodni preprogi in sprejema poročila o sporih in zločinih svojih osem ali dvanajst milijonov podložnikov. Poleg njega sedi ali pa ga v manjših zadevah tudi ponolnoma nadomestuje »afe negus« Atenafe, »cesarjev dih«, 45leten možakar, sin Atenafeja Suguda, ki vlada provinci Kambati.

Na trgu so prijeli tatu. »Ožigosajte ga!« zapove cesar. Nesrečniku zvežejo roke in noge z isto vrvjo in ga polože v za to določenem prostoru na tla. Krvnik potegne iz ognja žareče železo in

dežele Vale in prežal posebno na trgovske karavane. Po svoji lastni izpovedi je umoril nič manj ko 99 mirnih trgovcev. Pokajal pa ni niti najmanjšega sledu kesa in tudi do priznanja ga niso



Ogadenška visoka planota z abesinskimi Izvidniki, ki morajo poročati glavnemu stanu bilžarja sovra žnika

ga potegne hudodelcu s posebno spretnostjo po sredi čela od las navzdol do korenine nosa in potem počez nad obrvmi. Zrtev se zvija in tuli od bolečin.

Kakšen mesec dni bo tega, ko so privedli »šifta«, razbojnika Busabija, ki je gospodarile s svojo tolpo po gorovju

spravili tako kmalu. Ne da bi trenil z očmi, je prenesel udarce s korobačem iz kože povodnega konja, in dolge ure je potem prenašal »zasliševanje tretje stopnje«, zasliševanje s strašnim mučenjem, ki mu niso dali niti sekunde odpočitka. Šele potem, ko so ga spravili

v »celico za prekajevanje«, je spregovoril. Ta celica ima štiri stene iz posušenega blata, je popolnoma zaprta, v tleh pa je vdolžna rešetka, skozi katero se dviga vroč dim evkalipta in presti, da bo jetnika zadušil. In ko je zločinec priznal svoje grehe, so ga odvedli pred cesarja na sodbo.

»Ubij ga — mojega očeta je umoril!« je zavpila od jeze tresoča se mlada ženska v ozadju sodne dvorane. »Ubij ga!« je vpila množica. »Ubij ga!« je dejal cesar in »Ubij ga!« je poudaril »cesarjev dih«. »Ubij ga, kajti mnoge je umoril!« je ponovil cesar.

Obsojenca so zvezali za noge in za roke ter ga vlekli skoraj pet kilometrov skozi mesto do hiše smrti. Na njegovih vratih je Busabi izrekel svojo zadnjo željo: »99 trgovcev sem umoril, da bi jih opral«, je dejal skoraj ponosno, »a niti ena izmed krogel, ki so jih sprožili name, me ni zadela. Dajte mi, da umrem od svoje roke — kakor sem si prisegel, da bom umrl, ko sem se odločil, ta postanem šifta«. Neki policist mu je odvezal roke in mu izročil repetirno puško s šestimi naboji. Busabi se je z nekoliko spretnimi kretnjami osvobodil ostalih vezi. Pet strelcev je počilo — dva policista in eden izmed gledalcev so se zgrudili na tla, šesto kroglo je razbojnik pomeril nase. Njegovo zadnje dejanje ni zbudilo velike pozornosti — v Addis Abebi so namreč usmrtili v vsakovrstnih dogodkov ob njih navajeni.

Cesar deli v Abesiniji pravico, toda za njim skrbi cerkev, da se natančno izpolnjuje prastari »feta nagast«, »temeljni zakon države«, ki ga ni mogel doslej razveljaviti niti H. Selasie. Dva meseca bo tega, kar so prijeli nekega stotnika ces. garde, ki je bil ukradel 45 novih pušk cesarske armade in jih poslal v provinco, kjer je nameraval postati menda vodja razbojniške tolpe. Privedli so ga na sodbo pred cesarja in ko je množica vpila »Ubij ga! Ožigosaj ga!« je cesar počakal, da je odposlanec cerkve najprvo prebral tisto mesto iz »fete nagast«, ki pravi: »Pravično je, da se ožigosaj!« Šele na to je vladar izrekel sodbo.

Cesar pa ima pravico, da kazni, ki jih predpisuje cerkev, omili in to pravico zelo pogostoma izkoristi. Električni stol, ki se ga je omislil neos Menelik za usmrčanje visokorodnih hudodelcev, ni imel mnogo opravka, odkar je Haile Selasie sedel na prestol. Celo tedaj, ko

se je ras Hailu v prid prejšnjega cesarja Lidžu Jasuja dvignil z orožjem proti Haileju Selasieju in je cerkev oznanila, da gre možu, ki se je zarotil proti cesarju in postal nevreden njegovega zupanja, smrt, je Haile Selasie samo odkimal z glavo in obsodil upornika na dosmrtno ječo.

Abesinska justica je gotovo brutalna. Res je tudi, da je prehrana jetnikov samo tolikšna, da jim komaj vzdržuje življenje. Res je, da jetniški kuharji in pazniki jetnike plenijo, da jim kradejo suknje in šame, ki jih potem spravljajo v denar. Še vedno se dogaja, da zahtevajo jetniki od vsakega novega jetnika poseben prispevek za svečice, kajti jetniške uprave jim ne dajejo luči. A mnogo se je že izboljšalo. Tako je prepovedano — vsaj uradno — omamljati otroke z vinom in opijem, da bi potem v omami izdajali bivališča tavrov. Trupel usmrčencev tudi ne smejo več tako dolgo obešati na javni prostor, dokler ne strohnijo, kar se je prej redno dogajalo, da bi bilo ljudstvu v svarilo. Res je, da veljajo v Abesiniji, kar se tiče pravice in zakonov, še vedno srednjeveške razmere. Toda ne smemo pozabiti, da so te razmere v primeri z nekdanjimi pragozdnimi zakoni velikanski korak naprej. Za ta velikanski korak naprej bi se morala Abesinija zahvaliti malemu, rjavemu cesarju, ki stori vse, da bi svoje ljudstvo spravil na pot civilizacije in nove dobe.



MOTIV IZ STARE KLAJPEDE

K O S C I

GUSTAV STRNISA

Kosil sem že stepe. Prostrana je, daljna kakor morje, vesoljna! S strojem smo kosili! Da, Rusija, to je dežela!

Jernač je kimal, si tlačil v usta brtavs kruha, da so mu izstopale oči, drugi pa so se smejali.

Vročje je bilo in poljana je molčala. Sonce je pritiskalo, žarki so rezali in slepili oči. Zemlja je bila vroča, da se je vse topilo okoli koscev.

Mlada grabljačica Tina je sedela zamišljeno. Lahna senca je legla na njen obraz.

Žitno polje tik košenice je bilo vse pozlačeno. Škrjanček je poletaval nad njim.

Kosci so obedovali. Hlastno so zajemali in lesene žlice so ropotale, da je mlaščalo v loncu kakor voda v raztrganih čevljih.

Tone, velik in krepek fant, je bil ves znolen. Oziral se je s sinjimi očmi na grabljačico in mežikal. Njegovi drobni, ozki brki so strigli kakor lastovice s smolnatim repom.

Tina ga ni pogledala. Velik je, močan in za ženo jo hoče. Pod okno hodi in lepe stvari ji pripoveduje. Tina je raje poslušala Blaža, majhnega škratastega fanta, šibkega a gibčnega kakor vevecica. Blaž ima moč na jeziku in v glavi. Tone pa v rokah. Njegove misli so počasne kakor leseno orálo, a dobrega srca je in nežen kakor otrok.

Jernač se je oddahnil, si obrisal usta in govoril, kakor da bi nadaljeval:

— In smo jedli in dobro nam je bilo. Tam imajo smetano na pretek, sira nič! Koliko, kruh pa visok za dve pedi!

— Zakaj nisi ostal tam, saj ti je bilo dobro! Čemu si se vrnil gledat sramoto, kako ti je Madžar zapeljal ženo! ga je zbedel Blaž.

— Molči, to je pozabljeno! Madžara sem namlatil z vilami, da je bil marogast kakor naša junica, babo sem nabunkal štirinajst dni vsak večer prav po rusko. Zdaj je pozabljeno, izbil sem ji belcebuba in konec!

— Pa bi se midva poskusile za stavo! je predlagal Blaž in pomilovalno pogledal Toneta.

Krepki kosec ni preslišal zbadljivke, vendar je molčal.



GUSTAV STRNISA

Sonce je pripekalo vedno huje. Njegovi žarki so se kakor blesteče plasti pekoče žerjavice polegali na zemljo, ki je žehela v vročini.

Tone je skoraj slovkoval:

— Poskusil bi že, poskusil! Toda za kaj hočeva kositi? Kakšna naj bo najina stava?

— Tudi tam v stepi smo stavili. A tam smo kosili žito. In kosec, tisti črni Srb, se je izgubil v klasju. Predaleč je zašel in šele čez dva dni se je vrnil. Spal je med žitom, žrnal ga je. Ves sinjast je pritaval na pristavo. Prestrašili smo se ga. Mazali smo ga s smetano, ker olja nismo imeli. Tako sončarica je imel, da smo se bali zanj. Ponóči je govoril o svojih otrocih in o polju. Okreval je, a odslej je hodil vedno tark okoli. Kasneje sva bila skupaj pri prostorojcih. Pravi mi je, da tisteza občutja ni mogel pozabiti. Ko je kosil dolgo v noč, se mu je jelo blesti in potem je zmerom bolj čutil, da reže nekaj živega, da se zadira stroj v meso, da mori in ubija, a žito je ječalo, dokler ni skóčil med klasje se vrgel na tla, si zamašil ušesa ter bežal in bežal.

Blaž je spet vprašal:

— Tone, ali greš za stavo?

— Grem! Toda kakšna stava naj bo?

Blaž mu je zašepetal:

— Tone, če zmagáš, ne grem nikoli več pod njeno okno, a če zmagam jaz, te napodim z našim psom!

Tone je veselo pristal, pljunil v roke in dvignil koso.

— Stoj!

Blaž se je obrnil k drugim:

— Vi boste priče, kdo bo hitreje pokosil! Jaz bom kosil tu naravnost, Tone pa do znamenja, kjer se konča košenica.

Molče so pritrdili.

Blaž se je zganil in pričel kositi za stavo.

Tone je mirno zamahoval ter je bil kmalu daleč pred njim. Zdajci je vztrepetal. Tik pred seboj je zagledal prepelčje gnezdo. Drobne glavice so se stegale iz gnezda. Pričel se je obotavljati, obkositi je hotel gnezdo.

Kmalu je bil Blaž blizu:

— Ne bodi šleva, zamahni in konec! Poreži jim glave, naj poginejo!

— Ne, ne morem!

Tonetov glas je zvenel otožno.

Prihitela je Tina:

— O, prepelččke!

Dvignila je gnezdo in ga nesla med žito. Ko se je vrnila, je videla, da je Blaž hitro kosil dalje, dočim se je Tone zanimal za prepelice.

Korak pred njim je končal Blaž in zavriskal.

— Ne boš, Blaž! Zjutraj sem te opazovala. Videla sem, kako si mežikal, ko si zagledal v gnezdu prepelice. Že tedaj si računal na stavo! Za kaj pa sta sta-

vila? Tvoja stava ne velja! je velela Tina.

— Za tebe sva stavila, za tebe! je odvrnil odkritosrčno Tone in jo ljubeče pogledal.

Tina je zardela in pokazala Blažu hrbet.

Stari Jernač pa je pripovedoval:

— Da, da, tudi v stepi je ljubezen doma! In kakšna ljubezen! Toda o takih stavih tam nisem slišal nikoli!

Tina se je obrnila k Tonetu:

— Le pridi drovi po šopek! Samo tebi ga bom dala, nobenemu drugemu!

Blaž se je prezirljivo nasmehnil, Jernač pa je nadaljeval:

— Da in ljubezen na stepi se ne pozabi. Prevelika je in presilna. Vsa stepla ljubkuje - človekom in čudovito je tisto občutje in tista milina! Trpel sem, trikrat sem bil ranjen, dvakrat ujet, stradal sem in gonili so me kakor steklega psa, a vse bi še vendar pretrpel za tisto ljubezen. Na stepi me je ljubila in jaz njo. Zvezde so nama svetile in stepni veter nama je pel uspavanko. Pa se je vrnil on in moral sem nazaj k svoji. Zemlja mora biti res okrogla, sicer bi ne mogel tako daleč. Prav po drugi strani sem se vračal, a vendar sem prišel domov. Kolikokrat sem želel, da bi zgrešil, toda misel na otroka me je vodila.

— Zato si našel kar dva!

— Kaj zato, dosti je kruha po svetu. Stepo sem videl in vem, da ljudje ne bodo umrli od lakote! Ne, nikoli!

ŠPANSKA TUJSKA LEGIJA

Francoska «légion étrangère» je dobro znana. Na špansko tujsko legijo pa je javnost nedavno postala pozorna, ko je bolgarski poročnik Dimitrij Ivanov bil obdožen, da je med vstajo v Oviedu pobil nekega španskega novinarja.

Danes je v tej posebni četji 8 do 10 odstotkov inozemcev. Ko so jo osnovali za vojne v Maroku, je bilo sorazmerno več tujcev. Med njimi je bilo dokaj Angležev, toda njim se je zdela služba prenaporna. Sedaj štejejo v njej pred vsem Rusi, Nemci, Portugalci in Južnoameričane. Spčetka je armada — kakor v francoški legiji — obsegala tudi zločince in anarhiste. Njih hrabrost v Maroku je bila tolikšna, da so bile njih edince razmeroma hude zdesetkane ko drugi oddelki med vsilike vojne.

Legionarji sami postavljajo svoje barake v Darissionu blizu Letuana. Vobče jih je 2000. Na hektare vrta za zelenjavo obdelujejo, goje krčela živine in imajo knjižnico s 30.000 snopiči. Disciplina je stroga. L. 1927.

je špansko legijo nadziral bivši španski kralj. Po raznih vajah so vsi vojaki sprožili salvo, počastni strel. Slišalo se je samo strahotno pretrganje zraka: od 2000 krogel ni bila niti ena prepozno izstreljena. (k)



DAUMIER: NA JAVNI DRAZBI

C I O L K O W S K I

R U S K I J U L E S V E R N E

Kaluga je neznatno provincialno mestoce nekako 170 km južno od Moskve. Nekaj drobnih zgodovinskih spominov na lažnega Demetrija in na mogočnega vladodržca Borisa Godunova se veže nanj. V tem skromnem mestecu je nedavno umrl eden največjih ruskih tehnikov in fantastov Konstantin Edvardovič Ciolkowski, ki ga po vsej pravici lahko primerjamo s popularnim francoskim »utopistom« Julesom Verneom. Njegovo ime se bo morda nekoč imenovalo skupaj z imeni največjih izumiteljev, katerih genialna fantazija je za nekaj generacij prehitela njihovo dobo. Tudi življenjska pot Ciolkowskega je v vseh tipičnih potezah slična usodi velikih duhov, ki jih sodobniki niso mogli razumeti. Učeni akademiki caristične dobe so postrani gledali preprostega samouka, ki jim je poskušal celih 50 let razlagati načrte o konstrukciji vodljive ladje, ki bi bila vsa narejena iz kovine. Smejali so se mu vse do prevrata, ko se je sovjetska vlada, deloma tudi iz političnih motivov resno zavzela za njegove načrte in jih začela postopoma uresničevati. Ze v bližnji bodočnosti bo zgrajen njegov kovinski zrakoplov, ki bo morda povzročil precejšen prevrat v gradnji zračnih ladij. Ciolkowski ni dočakal, da bi videl, kako se bo v praksi obneslo njegovo življenjsko delo, dočakal pa je vsaj mnogo priznanja in časti. Po njem so Rusi zdaj imenovali več znanstvenih institucij, denarno nagrado za znanstvena dela, dve štipendiji in zrakoplovni institut.

Ciolkowski se je rodil kot sin gozdarja in je imel še dvanajst bratov in sestra, tako da je bilo dovolj revščine v hiši. Še kot otrok je po škrlatinki izgubil sluh. Zato ni mogel biti deležen normalne šolske izobrazbe. Bil pa je fanatično priden in vztrajen samouk in se mu je vzlic težkemu prirodnemu defektu posrečilo napraviti izpite za ljudskošolskega učitelja. Kar mu je od učenja ostajalo prostega časa, ga je porabil z izdelovanjem vsakovrstnih mehaničnih igrač in strojnih modelov, na katerih je pokazal čudovito domišljijo in ročno spretnost. Leta 1887. se

je s prihranjenimi kopejkami odpeljal v Moskvo, kjer je imel pred člani carskega tehničnega društva predavanje o kovinski zračni ladji, ki bi bila sijajno prometno sredstvo in neprekosljivo vojno orožje. Soglasna sodba navzočih strokovnjakov je bila, da je taka zračna ladja budalost. Osem let kasneje je zletel prvi vodljivi zrakoplov grofa Zeppelina.

Glui učitelj iz Kaluge se ni dal ugnati. Poglobil se je v studij višje matematike in pričel sistematične fizikalne poskuse. S prihranki, ki si jih je prihragal od ust, si je l. 1891 zgradil majhen kanal z zračnim tokom, v katerem je delal aerodinamične poskuse. Štiri leta kasneje je objavil svoje izsledke v razpravi »Aeroplan ali ptici podoben letalni stroj«. V tem delu je že postavil temeljne zakone iz teorije letanja s stroji, ki so težji od zraka. Američana — brata Wrighta sta šele osem let kasneje stopila pred javnost s svojim prvim, zgolj po praktičnih izkustvih zgrajenim letalom.

1908. je dobil Ciolkowski iz javnih sredstev nekaj sto rubljev, pol tisočaka pa je vrgla javna nabiralna akcija, ki jo je v njegovo korist organiziral liberalni list Ruskoje Slovo. S tem denarjem si je učenjak uredil večji aerodinamični laboratorij, v katerem je v kratkem izoblikoval raziskovalne metode, ki še danes veljajo za klasične na tem področju, dasi se često uporabljajo pod drugimi imeni.

Značilno za Ciolkowskega je, da mu je zmerom fantazija dajala pobudo za kasnejše eksaktno znanstveno delo. Tako je n. pr. 1896. objavil načrte fantastičnega letala za 200 potnikov. 1903 je objavil razpravo o možnosti raziskovanja vsemirja z raketami. Ta problem je torej zanimal Ciolkowskega dolgo poprej kakor Američana Goddarda ali Nemca Obertha in druge eksperimentatorje, ki smo jih vajeni priznavati za pionirje na tem polju, dasi so se začeli udejstvovati šele v povojni dobi. Objektivna zgodovina bo morala priznati duševno očetovstvo vsemirske rakete samo Ciolkowskemu.

Življenjsko delo Ciolkowskega je bila popolnoma iz kovine zgrajena zrač-

na ladja. Prednosti takega zrakoplova bi bile po mnenju izumitelja v prvi vrsti večja varnost pred ognjem in preprostejša gradnja. Razen tega bi se polni plin po potrebi lahko segreval z vročimi izpušnimi plini motorjev, tako da bi se nosilnost zrakoplova lahko na najpreprostejši in najcenejši način izpreminjala.

Sovjetska vlada je že 1931. uredila Ciolkowskemu moderen laboratorij in konstrukcijski urad, v katerem so bili do vseh podrobnosti izdelani načrti za kovinski zrakoplov. Lani so pričeli z gradnjo prvega modela, ki bo imel 8000 m prostornine. Plošč bo zvarjen iz 0,1 do 1 mm debele valovite pločevine iz nerjavečega jekla. Zrakoplov bo dolg 52 m pri največjem premeru 17,4 m. Imel bo dva motorja po 300 ks, ki mu bosta dajala brzino 110 km na uro. Zrakoplov bo dograjen najbrže šele 1937, ker gre za popolnoma svojevrstno konstrukcijo in nove delovne metode, v katerih si morajo graditelji šele pridobiti potrebnih izkušenj. Da ne bi bilo kakih razočaranj, so začeli najprvo graditi poskusni model, ki ima le 1000 m prostornine in ki bo že v kratkem pričel s poskusnimi poleti.

Poslednje mesece svojega življenja, ko je Ciolkowski videl, da njegovo življenjsko delo vstaja v resničnost, je dokončno odložil račune in formule in se spet ves predal svoji fantaziji o vesmirskih raketah. Njegova parola se je glasila »Kaluga—Mars« in je bil prepričan, da bi se dal ta projekt že v nekaj desetletjih uresničiti. Napravil je celo vrsto osnutkov raket, na vse moč goče pogonske snovi, na hlajenje zunanjih sten s kisikom, s prožili, ki bi omogočila človeku prenesti neizmerni fizični napor, ki je potreben, da se telo odtrga od zemeljske privlačnosti itd. Z lahkoto fantasta, a hkrati s pedantno natančnostjo matematika je ustvarjal osnovno obliko vozila bodočnosti. In sredi največjega dela ga je prehitela smrt. Dočakal je 78 let.

Ali je bil Ciolkowski fantast ali prerok, bo pokazala bodočnost, ko bo v strogi šoli realnega praktičnega življenja preizkusila vrednost njegovega dela. Na vsak način je bil velik genij, ki je v mnogih področjih nakazal tehniki nova pota k rešitvi velikih aktualnih problemov.

nj



JESENSKA, PAŠA

IZ LITERARNEGA SVETA

MOLIERE - IVAN KOSTIAL:
JURIJ TEPCEK

Založil prevajalec. Novo mesto 1935

Priznani naš slovničar in slovarnik, piše »Briški« knjižne slovenščine, je tokrat segel iz jezika v leposlovno področje in spretno ponašil klasično francosko veselo igrano »George Dandin«, ki jo je začel sloveniti



IVAN KOSTIAL

že Frankopan v ječi na Dunaju l. 1670. Filološko mikavni Frankopanov poskus najdeš v Arch. I. sl. Ph. 1906.

Kostiálov prevod me je zanimal še posebno zato, da spoznam njegovo mnenje o tem ali onem pravopisnem vprašanju, ki ga ni doslej nikjer izrečno načel. Tako vidim, da rabi obliko grajščak, a Breznik graščak; trenutek kakor Novice 1892 (165), a Breznik trenutek; babjek, medtem ko Pletersnik pozna le babjaka. Na to ljudsko izreko se »klicuje tudi I. Zorec, ko piše Krávjek, Kózjek (po njegovem je napak: Jurij Kózjak). Z ljudsko govorico je polegnil v kletvici: pri moji veri. Tudi Breznik je svoje prvotno stališče malce omajal v IV. izdaji Slovnice. Češ, slovensko bi bilo: na mojo vero, na Boga obljubiti. Isto velja o nemški izposojenki u bogati, ki jo Breznik nadomešča s slušati. Manj sodotni pa sta obliki mari (mar) in tej (jd). Tujna imena so prevajalec nesklonliva v Nancy (jaz bi rekel: Nancy), barona Sottenville (bolje: Sottenvillen). Nekaj tovtologije, zlasti Nemcem tako priljubljene, čutim v

zvezi: vstopite v hišo (dovolj je: »stopite). Kako pa s tem: ta majhna neprijetnost (ali: mala)?

Pripomnja, da sem tudi jaz prevajal Moliera, ni točna. Res pa sem pisal ob 300 letnici o Dandinu in poslovenil Tesnièreovo razpravo o velikem komediografu za Lj. Zvon.

Da pa ne bo moje poročilce zgolj jezikoslovno dlakocepstvo, naj navedem kritalico, ki jo govori Klavdina:

»Največja neumnost na svetu je, če mož ženi ne zaupa in če jo trpinči. Resnica na tej stvari je, da mož pri tem nič ne pridobi; me ženske začnemo misliti na kaj hudega in pogosto zakonski možje sami s svojim ramovšem postanejo to, kar so.«

A. Debeljak

ČRNOGORSKE ANEKDOTE

MICUN M. PAVICEVIĆ, CRNOGORCI XV.

Mičunove anekdote so ugodno ocenili strokovnjaki domala iz vseh evropskih in še nekiz izven evropskih dežel. Tako se je n. pr. izrazil vseučiliški prof. g. R. Noyes v Kaliforniji: »Vaše anekdote dajo živo in bistro sliko življenja črnogorskega naroda in njegovega pravnega pojmovanja. Pisane so v živahnem, zanimivem slogu...«. Od naših ožjih rojakov so priznali popoln uspeh avtorju gg. doctores: Pitamic, Dolenc, M. Škerlj, J. Žirovnik, Ušeničnik, R. Sajovic, Preobraženski, Pirkmajer, B. Vošnjak, Župančič, idr. Ni čudo, če so doslej celi cikli teh pripovedi prevedeni na angleški, francoski, nemški, italijanski, madžarski, romunski, ruski, češki, slovaški, poljski in esperantski jezik. Znaten izbor je zagledal bel dan raztreseno v nekaterih slovenskih publikacijah, zlasti v »Ponedeljku« in Zisu«.

Odpor proti anekdotam se je pojavil pri neposredno prizadetih, domačinih, kajti g. Pavičević ne olepšuje resnice, temveč jo pove na vsa usta. Zato je rekel Črnogorec inž. Vido Jablan, ko se je s piscem približe spoznal: »Ni ga Črnogorec, katerega je ulica strahoviteje s katranom namazala in o njem več lagala, nego ste vi«.

Teh klevetnikov in obrekljivcev se M. P. krupko otepa v vezani in nevezani besedi. Imenuje jih: Bezmozgoviči, Lažiči, Preliugzoviči, Ništice, Svaštice, Mokriguzice, Zluradoviči, Sitničareviči, Učičareviči, Pamfletoviči, palilulski Bezbajcoviči idr. Za nas je položaj jasen: nasprotniki bodo prej ali slej mrknili. Mičunovo delo pa ostane.

★

Vzemimo nekaj vzorcev iz gorenje knjige, tiskane pri Slavku Šeku v Samoboru.

Črnogorec v skupščini

V času prve srbske ustavotvorne skupščine l. 1830 je bil narodni poslanec za črnogorski srez Marinko Črnogorec, ki je živel preko sto let. Skupščina se je sestajala v Kragujevcu, a semaj je predsedoval sam

knjaz Miloš. Po običaju se je mnogo hvalil s svojimi uspehi za narod in državo. Vsi poslanci so mu pritrjevali:

»Tako je, gospodar, dolgo let nam bodi živ in zdrav!«

Marinko je stalno molčal in bodel knjaza v oči. Nekega dne, ko je knjaz zopet ponovil svoje hvale, je rekel Marinko:

»Bogme, Marinko, odkar smo tu, nisi spregovoril niti ene besede. Je tako ali ne? Daj, reci še ti katero.«

»Ker hočeš, ti bom to povedal: Bodi dosti let živ in zdrav in naj te dosti let sonce greje — ker si potreben narodu. A dobro si zapomni, kar ti pravi Marinko: blagor tebi, gospodar, ker se ti nihče v brk ne upa reči, da lažeš.«

Od tedaj so prenehale tudi Miloševe hvale. (Str. 4.)

★

Lažeš

L. 1899 je v Baru prišel Veljo Novakov v delavnico Vasa Novljanina. Nevajen Crnogorcev in brzokone brez posebne namere, da bi žalil, je rekel Velju v prepiru: »Lažeš!«

»Molči, poganski sin!« odgovori Veljo, izvleče samokres in na mestu ubije Vasa, s katerim drugače ni imel spora.

»Zakaj si ustrelil človeka?«

»Zares, na sredi trgovine, med ljudmi mi je rekel, da lažem!« (Str. 96.)

★

Častnik in vojak

Komandir Petar Martinović je predaval vojakom na Obilčca Poljani pa je med drugim vprašal nekega vojaka:

»Kateri so glavni deli tega topa?«

»Vsi deli so na tem topu glavni, ker brez nobenega ne bi mogel streljati.« (Str. 16.)

A. Debeljak

MILAREPA: TUMO

Ime tega svetnika in pešnika iz 11. stoletja se piše tudi Milarespa (z nemim s). Izraz respa se izvaja iz ras, bel oumbaž, in pomeni moža, ki je vreden nositi takšno krilo, znak strokovnjaka za tumo. Tumo je umetnost, s katero se zna tibetski puščavnik po mrzlih krajih odeti v mehki in topli plašč bogov. Kako se začetnik vadi izvajati tumo? Nag ali v tenki srajci se na tešče pred zoro usede na desko, pozneje na led, jame po predpisih dihati, nato pozabi vso posvetnost, se pogrezne sam vase. Misli si, da ima na svojem popku zlat lotus, na njem pa stoji ko svetlo sonce zlog ram. Nad tem je zlog ma in iz njega prihaja boginja Dorđji Nald'ovma. Potlej se istoveti z njo, premišlja o črki A na svojem popku in črki H na svoji glavi. Počasno in globoko dihanje deluje kakor meh in podžiga ogenj, ki je tlel pod pepelom. Ogenj biva v A v obliki korjeca bobka. Vsak vdih vzbudi občutek, kakor

da ti pihne naval zraka v popek in neži ogenj. Za vsakim globokim vdihom pridriži zrak v sebi, to pa postopno zmeraj dlje časa.

Mistik Milarespa se je zatekel v tumo, ko ga je nepričakovano zapadel sneg na Lači Hangu (Mont Everestu) in je moral brez dovoljnega živeža počakati v trlogu do prihodnje pomladi. Dogodek je predočil v pesnitvi, ki je v Tibetu vsakdo pozna. Tu prinašam odlomek v svobodnem prevodu.

Posvetnega življenja sit
iskal sem samote na pobočjih Lači Hanga.
Nebo in zemlja sta se posvetovala
in za svojega sla mi nevihto poslala.
Življi vode in zraka
so se spojili v temne južne oblake,
sonce in luno zaprli so v ječo,
pihnili v zvezdice, jih pometli z neba
in zastrli velike v mrtvaški prt iz megla.
Tedaj je snežilo nenehoma devet dni in
devet noči.

Kosmi debeli so bili gosti ko volneni
košmi,

leteli so z viška ko ptice.
Mali kosmiči so bili ko grah in zrno
gorčice,

valili so se nizdol in vihrali.
Neizmernost snega presega vsak opis.
Odgoraj je pokrival greben lednikov.
čisto spod je bilo gozdno drevje pokopano
do vrhov.

Črne gore so se plele pobeljene z beležem.

Zmrzal je delala gladka jezera gibkih
valov,

potoki sinjih voda so bili skriti pod ledom.
Višave, nižave — izenačene — so bile
kot ravan.

Ljudje so bili ujeti po vaseh,
zivina je trpela lakoto,
ptiči in zverjad so se postili.
Miši in podgane so bile zapečatenne pod
zemljo kakor zaktadi.

V tej dobi nezgode sta se sneg in zimski vihar na beli gori borila z mojo lahko obleko.
Kakor je padal, tako se je na meni sneg topil, preivorjen v potok.
Tuleča nevihta se je krhala ob tanki halji iz pavole, ki je oklepala žgočo toploto.

Boj med življenjem in smrtjo torilca se je lahko videl na tem kraju.

In ko sem zmagal, sem pustil tam puščavnikom zgled in dokaz velike kreposti tuma.

★

Aleksandra David-Neel poroča (Mystiques et Magiciens du Tibet. 1929). da mnogo tibetskih samotarjev preživi zimo na opisani način. Poročna tišina, slastna samota, neizrekljivi mir — vse to osrečuje takšne anahorete.

A. D.

FILATELIJA

Pritožbe naših filatelistov

Za več let po vrsti se opaža, da morajo biti tudi po nekaterih naših poštah filatelisti, kajti v škartu, ki ga morajo filatelisti drago plačevati, se vidi tu in tam, da manjkajo na mnogih spremnicah zlasti 7 in 30 dinarske znamke. No, če bi se to zgodilo le na po sameznih spremnicah, ne bi nič rekli, toda dogaja se, da so na ta način izpraznjeni celi kilogrami spremnic. Po letošnji licitaciji je dobil neki kupec škarta cel zavitek spremnic s pošte P. v Prekmurju, kjer so znamke odtrgane, ali pa manjkajo celi kosi spremnic. Mogoče so nastale te »poškodbe« tudi kje drugje, preden je prišlo v roke kupca, kajti na nekaterih spremnicah so posamezni kosi prilepljeni z gumiranim robom znamk, na katerih se razločno vidi črn okvir. Iz tega bi se dalo sklepati, da so bile te spremnice korigirane žele po lanskem decembru, ko so izšle znamke s črnim robom. Del teh spremnic je na ogled pri uredniku te rubrike. Mislimo, da ne bi prav nič škodovalo, če bi naša poštna direkcija izdala okrožnico, v kateri bi opozorila tiste, ki se jih to tiče, da je tako početje nedopustno.

Na nekaterih poštah imajo levo navado, da pri kontroliranju, ali je spremnica dovolj frankirana, prečrtajo znamke z debeлим rdečim ali višnjevnim svinčnikom. Tudi s tem povzroče filatelistom obilo »bole«, ker izrubi prečrtana znamka skoraj vso svojo vrednost. V bodoče naj bo tudi tega konec.

Spremnice iz lanskega škarta, ki je ostal neprodan, se lahko dobe v ekonomatu poštne direkcije v Ljubljani od 1 kg dalje po 25 dinarjev za kg. Ta cena je dosti previsoka, ker je z znamkami, ki jih ta škart vsebuje, trg že davno prenasit. Poštna direkcija naj zniža cene na največ deset dinarjev za kg, če hoče, da ji škart ne bo obležal za vse večne čase v skladiščih. R.

Prodaja škarta

4. nov. je bila v ekonomatu ljubljanske poštne direkcije licitacija škartnih spremnic iz l. 1931. Prodanega je bilo vsega skupaj 1769 kg škarta po 1421—15 Din. Kupci, ki jih je prišlo 41 so bili po večini iz Ljubljane, Maribora in Zagreba, vendar pa je bilo med njimi precej takih, ki so kupili škart za inozemstvo. Kolikor nam je znano, z vsebino škarta zlasti tisti, ki so dobili spremnice iz začetka l. 1931, niso bili prav zadovoljni. Lanski škart (spremnice iz l. 1930) pa je ostal še ves v skladišču.

Nove znamke

Argentina: Izšla je nova serija frankovnih znamk za domača pisma druga, za pisma v inozemstvo pa izide v kratkem. Prva obsega deset vrednot od 1/2 do 20 centavov. Na znamkah so portreti slavnih Argentinec.



Belgijska dobrodelna znamka s sliko ponesrečene kraljice Astride

Spanija: Za 400 letnico odkritja reke Amazonke bodo izšle posebne spominske znamke po 30 centimov. Znamka bo imela naklado milijon kosov. Mehika: Poštna uprava je izdala posebno znamko po 10 centavov, ki je bila v prometu od 14. do 30. septembra. Znamka je izšla za stoletnico priključitve države Ciapas k Mehiki in kaže grb te države.

Mozambik: Ta portugalska kolonija je dobila nove letalske znamke in sicer kar 15 vrednot od 5 centavov do 20 esudov.

Švica: Sedanja švicarska znamka po 15 rapov s pokrajinsko sliko je dobila tudi pretisk »Société des Nations«.

Bolgarija: Izšli sta dve novi znamki za pisma, ki jih je treba v nedeljo dostaviti. Na njih sta dve uradni postopji

novi znamka za en lev je rjava in rdeča, za pet levov pa lilasta rjava in višnjeva.

Gdansk: Poštna uprava razglša, da bodo v kratkem izšle nove letalske znamke po 10, 15, 25, 50 pfenigov in po 1 goldinar.

Bijawar: Indijska vazalna država Bijawar, ki je doslej uporabljala znamke Britanske Indije, je izdala svoje prve znamke s sliko vladajočega maharadža. Izšlo je šest vrednot po 3, 6, in 9 piesov ter po 1 in dva anna.

Egipt: Uradna znamka po 20 milimov je izšla v svetlo višnjevi barvi in manjšem formatu.

Novo filatelistično društvo

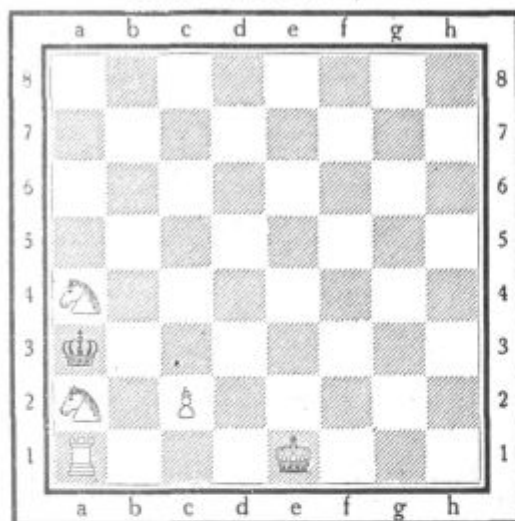
V Šiški se je ustanovilo posebno filatelistično društvo. Tako ima Ljubljana zdaj tri klube zbiralcev znamk.



Problem 138

I. van Dijk

»Amst. Handelsblad«, 1935



Mat v treh potezah

Rešitev problema 137

1. Lf1—e2+! (Z nadaljevanjem Lf1—c4 ali e5—e6 beli ne bi prišel naprej, ker bi črni po Kg4xg5 zadrževal s kraljem e-kmeta) 1. . . Ld1xe2, 2.) g5xg6, h7xg6, 3. e5—c6, b7xc6. Beli je razen enega prostega kmeta žrtvoval vse, toda namera je dosežen, sovražnemu tekaču je pot za e8 zaprta in e-kmet dobi 4. e5—e6, c4—c3+, 5. Kb2xc3, Le2—b5, 6. Kc3—b4! in beli dobi.

DOLGOTRAJNA ŠAHOVSKA IGRA

Najdalgotrajnejša šahovska partija se razvija med dvema možema, od katerih biva prvi, Don Fitch, v Sinji zemlji (Blue Earth, Minnesota, USA), drugi pa v južno afriškem mestu Johannesburgu. Poteze si sporočata pismeno. Ker rabi pošta 30 dni, da privozi od enega da drugega, se utegne dvoboj zavleči na leta. John Brooks, predsednik šahovskega kluba v Johannesburgu, je izjavil: »Stvar je zanimiva. Včasih preišljam polovico noči, kako naj potegnem, kadar dobim Fitchovo napoved. Moj nasprotnik je jako močan, ali pred l. 1940 me ne potolče.«

REŠITEV ČRKOVNICE V ŠT. 13:

Srab, Srb, srd, srh, srk, srp, srt, trst, Trst, Trsat.

ZA BISTRE GLAVE

182

Loterija s tremi dobitki

Pet mož je osnovalo majhno loterijo. Določili so tri dobitke, in sicer prstan, uro in zlato verižico. Vsak izmed petih udeležnikov bi lahko dobil vse tri predmete, dva ali enega in v najslabšem primeru nobenega. Na koliko načinov bi lahko odločila usoda?

183

Naprava za namakanje

Preko travnika gre raven jarek, preko jarka pa brv. Okrog te točke leži v precejšnjih-toda enakih razdaljah devet vodnjakov, ki so med seboj tudi enako oddaljeni. Na eni strani jarka leži torej pet vodnjakov, na drugi 4. Od vsakega teh vodnjakov vodi cevje navpično k jarku. Za koliko je cevje petorice vodnjakov večje od cevja četvorice in kaj je še navesti o dimenzijah in smereh, da lahko odgovorimo na to vprašanje?

Kakor vidimo, gre za vprašanje iz geometrije: V krogu je vrisan pravilen deveterokotnik in v poljubno smer smo potegnili premer. Na ta premer potegnemo od devetih kolov navpičnice, na eno stran pet, na drugo štiri. Kaj se da povedati o skupni dolžini prvih navpičnic nasproti skupni dolžini drugih?

184

Najprvo pretehtaj, potem igrajl

Neki igravec se je spustil v naslednjo hazardno igro: V vreči je enako število rdečih in belih kroglic. Igravec potegne dve kroglici in stavi na šanso, da bo potegnili dve rdeči kroglici. Banka stavi nasprotno. Naš prijatelj je slišal nekaj o tem, da izračunaš verjetnost nekega dogodka na ta način, da postaviš v primerjavo število »ugodnih« primerov s številom možnih primerov in je to stvar pretehtal takole: Možnosti so te-le: dve rdeči kroglici ali ena rdeča in ena bela ali ena bela in ena rdeča ali dve beli. Torej štiri možnosti, od katerih mi je ena, namreč prva ugodna. Zato ne tvegam ničesar, če stavim na 1:4. — Tako je tudi storil, a po večjem številu iger mora ugotoviti, da je izguba vendarle večja. Napravil je namreč pri pretehtavanju napako — kakšno?

Rešitev k št. 181

(Jutilej)

Vseučilišče so ustanovili 5. okt.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPIŠOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—, po raznašalcih dostavljena Din 5.—